

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 12

23 maart 1969

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

De bibliotheek

Het is jaren geleden, dat ik eens met een vriend door een druk gedeelte van een stad liep. Het was er op dat moment overvol met jachtende mensen, die blijkbaar allemaal erg gehaast waren. Plotseling hield mijn vriend mij tegen, opende een deur die toegang gaf tot een overdekte gang. Deze gang leidde naar een binnenplaats van een hofje. De stilte, die hier heerste overviel mij. Banken stonden er uitnodigend en een bloemenweelde gaf het geheel een luisterrijk schouwspel. Er was niemand en de 10 minuten, die ik daar toen heb doorgebracht zal ik niet gauw vergeten.

Iedereen heeft wel eens een soortgelijke ervaring gehad. Maar ik vertel het omdat ik er aan moest denken toen ik het verslag van onze bibliotheek las. Daarin las ik o.a. de volgende passages:

„Het totale boekenbezit kwam op 3200 exemplaren. In het verslagjaar is een nieuwe catalogus gereedgekomen. De prijs werd bepaald op f 10,—. Na de afsluiting van deze catalogus zijn al weer ruim 200 boeken ingeschreven. Hiervan zal een beknopte alfabetische lijst worden samengesteld. Een kaartsysteem op schrijversnaam is in bewerking.

Ongeveer 90 boeken werden via de administratie uitgeleend, waarvan de helft aan adressen buiten de stad.

Het gebruik dat van de bibliotheek gemaakt wordt is gering.”

Als men nu weet, dat een ieder, die in het bezit is van een catalogus gratis gebruik mag maken van deze bibliotheek, dan valt het geringe gebruik nog meer op. Het is haast even

verwonderlijk, als de uiterst stille binnenplaats van 't hofje, waar ook niemand kwam. Of weten ook te weinig mensen iets van onze bibliotheek af?

N.B. U kunt de catalogus bestellen door storting of overschrijving van f 10,— op giro 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond Utrecht.

Over de menselijke waardigheid

Een vertaling van de beroemde rede van Pico della Mirandola door dr. J. Hemelrijk. Deze prachtige uitgave mag in geen enkele humanistische bibliotheek ontbreken. 56 pagina's f 6,90.

Bestellingen door storting of overschrijving van f 6,90 op giro 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met opgave van het bestelde.

Heden verscheen:

Democratie

Dit is de 36e publikatie van het Nederlands Gespreks Centrum. Prijs f 2,50.

Bestellingen uitsluitend door storting of overschrijving op postrekening 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht met vermelding N.G.C. nr. 36.

Geen woorden, maar daden!

U kent natuurlijk ook wel van die mensen op wie je altijd kunt rekenen, althans — zo bedoel ik 't — die zeggen dat je altijd op hun kunt rekenen. Maar zodra vraag je of ze je eens met iets willen helpen, of je krijgt uitvluchten te horen als: „Sorry, maar ik ben vandaag vreselijk bezet”, of: „Gut, dat komt slecht uit, maar ik moet nét weg!”

Dat zijn van die mensen aan wie je in feite niets hebt. Tot die mensen wilde ik me vanmorgen bepaald *niet* richten. Iedereen zal 't met me eens zijn dat je méér hebt aan 't soort mensen wier *woorden*, zoals 't Feijenoord-clublied zegt, ook *daden* kunnen worden.

En als U mij nu vraagt: „Waar wil je heen met die woorden van dat Feijenoord-lied?”, welnu, laat ik U dat dan gelijk maar zeggen: 't gaat om *geld*. 't Gaat om het geld van die mensen die zich niet alleen humanist noemen, maar 't eenvoudigweg ook in de praktijk willen laten blijken.

Laat ik U 't iets konkreter zeggen: Er bestaat een „STEUNFONDS PRAKTISCH HUMANISME”. Dat probeert overal waar humanistische principes geld kosten, dat geld ook op tafel te leggen. Maar U snapt net zo goed als ik dat, wil je ooit geld op tafel kunnen leggen, je dan eerst aan dat geld moet zien te komen. Vandaar dat in de maand maart in een reeks van vier uitzendingen (waarvan deze dan de laatste is) speciaal de aandacht op dat steunfonds wordt gevestigd.

Maar vóór ik U nu vraag dat steunfonds óók een handje te helpen, mag ik U wellicht even iets noemen dat, naast hetgeen reeds in drie vorige uitzendingen is genoemd, uit dat STEUNFONDS PRAKTISCH HUMANISME, bekostigd wordt. En dat is het humanistisch vormingsonderwijs.

En wat wil dat vormingsonderwijs dan? Het wil de leerlingen stimuleren tot een *eigen* (dus zelf gedane) keuze, die dus niet persé een humanistische behoefte te zijn! Het wil de leerlingen doen kennis maken (uiteraard is dit een *fakultatief* vak op school, net zoals godsdienstonderwijs!) met *allerlei* levensovertuigingen, en *niet* in de eerste plaats één overtuiging presenteren als de juiste. En waarom willen humanisten dat bij hun vormingsonderwijs liever *niet*?

Wel, een humanist gaat het in de allereerste plaats om de waarde van de mens als *vrij persoon*, als zelf-bepalend individu. Volledige menswording wil volgens een humanist zeggen: zich-zelf bewust worden, bewust worden van het feit dat men een zelf-verantwoordelijk mens is, dat men zelf beslissingen zal moeten nemen. Daarom is het zo on-humanistisch een kind het humanisme te onderwijzen (hoe vreemd deze uitspraak ook klinkt). Dan zou men al onderwijzende z'n theorie door z'n praktijk laten tegenspreken. Dan zou men de jonge mens vertellen dat hij een zelf-verantwoordelijk individu is, maar hem voorschrijven dat hij dat móet accepteren en humanist moet worden. Op die manier doet men niet wat men zelf leert.

Hieruit kunt U opmaken dat humanistisch vormingsonderwijs wel wat anders moet zijn dan wat de naam doet vermoeden. Het helpt de leerlingen (ik zei het al eerder) bij het vinden van een eigen overtuiging, i.p.v. hem te leren wat hij moet aanvaarden. Dat houdt natuurlijk

allemaal nauw verband met de aard van het humanisme als levensbeschouwing. Het verkondigt niet dat men om — wat men in confessionele kring wel noemt — „behouden” te worden, moet geloven in een opperwezen of iets dergelijks. Meent men dat dat wél zo is, dan is het vanzelfsprekend dat men niet graag ziet dat iemand dat geloof afwijst. Humanisten moeten 't dan ook Christenen niet kwalijk nemen — dit even terloops opgemerkt — als zij zendingsijver betonen en ons willen doen inzien dat we ons vertrouwen op God moeten stellen. Vanuit hún standpunt gezien, is dit uit medemenselijkheid gedaan, uit gevoel van verantwoordelijkheid die zij hebben voor ons. Dit gevoel van mede-verantwoordelijkheid is — naar ik meen — een gewoon oer-menselijke zaak. Dit zich mede-verantwoordelijk voelen voor de ander is op zich zelf een zeer goede eigenschap, en we mogen de Christen dan ook — dacht ik — nooit kwalijk nemen als hij daarnaar handelt, ook al zijn we op zijn zendingsijver als zodanig wellicht niet altijd evenzeer gesteld.

Met deze hele problematiek hangt — zo U begrijpt — 't verschil samen tussen het traditionele godsdienstonderwijs en 't humanistisch vormingsonderwijs. Op grond van dat verlangen de menselijke waardigheid als nummer één te zien, zal een humanist bij zijn vormingsonderwijs 't kind („de opgroeiende mens” zeg ik in dit verband eigenlijk liever) bewust doen worden van de noodzaak van een zelf gedane keuze te komen. *Hij* (de jonge mens) moet zelf vrede hebben met z'n overtuiging.

De vormingsleider heeft bij dit proces dus een helpende taak in die zin dat hij desgewenst informatie moet verschaffen over diverse levensovertuigingen. Hij moet ook soms al te simpele veroordelingen van de jeugdige ontzenuwen. Stelt U zich bijv. voor dat een jongen of meisje die dit vormingsonderwijs volgt, op een gegeven moment zou zeggen: „Nou, ik vind 't maar stom van die Katholieken om te geloven dat zo'n Jezus en Maria daar maar zo „hoepla” de hemel in vlogen...” In zo'n geval zal de vormingsleider niet alleen moeten zeggen dat je zoiets niet zomaar moet beweren, maar hij zal zijn leerlingen tevens moeten duidelijk maken hoe R.Katholieken dit vraagstuk bezien, ook al ziet hij het zelf geheel anders.

**STICHTING
STEUNFONDS
PRAKTISCH
HUMANISME**

GIRO

6168

AMERSFOORT

een radio-uitzending van zondag 23 maart 1969

Erasmus (1469-1969)

Voor belangstellenden hebben wij een kleuren-reproductie van een door Hans Holbein de Jongere geschilderd portret van Erasmus. U kunt deze bestellen door storting of overschrijving van f 0,95 op postrekening 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.

Maar... ook het omgekeerde zou kunnen voorkomen: 't zou kunnen gebeuren dat een leerling die dit humanistisch vormingsonderwijs gevolgd heeft met de mededeling komt dat hij zich tot de R.K. kerk voelt aangetrokken. Dan zal de vormingsleider, schoon zelf humanist, zich slechts verheugd tonen dat deze leerling een *eigen* keuze gedaan heeft, wat altijd beter is dan géén keuze.

Inmiddels zal het U voldoende duidelijk zijn dat je niet zo maar iedereen kunt nemen om dit vormingsonderwijs te geven. Toen door het aannemen van de Mammoetwet — nu al weer enige jaren geleden — naast 't bekende en reeds bestaande godsdienstonderwijs ook humanistisch vormingsonderwijs mogelijk werd op alle openbare scholen na de lagere school, stond het Humanistisch Verbond voor een enorme taak: 't zo snel als redelijkerwijs mogelijk was, voorzien in de behoefte aan vormingsleiders. Daartoe was reeds enkele jaren daarvoor opgericht 't HUMANISTISCH OPLEIDINGS-INSTITUUT in Utrecht. Aan dat instituut worden op universitair niveau de aspirant vormingsleiders opgeleid in een cursus van enige jaren. Ik vertelde U net al iets over de gang van zaken bij dat vormingsonderwijs, en daaruit kunt U al vermoeden dat die opleiding in Utrecht niet kan volstaan met de toekomstige vormingsleiders alleen maar goed te informeren over het humanisme. Natuurlijk vormt dit een zeer belangrijk onderdeel van hun studie, maar daarnaast krijgen zij colleges van hoogleraren van Christelijke zijde.

Wil men n.l. de leerlingen deugdelijk over het Christendom informeren, dan zal men om te beginnen eerst zichzelf zeer terdege van een en ander op de hoogte moeten stellen.

Hiermee maken we 't ons niet gemakkelijk, dat weten we. Maar we vinden dat alleen op die wijze opgeleide vormingsleiders geschikt zijn voor hun taak, en niet zij die slechts in hun eigen straatje goed thuis zijn. Maar deze konsekwenties kosten geld, handen vol geld, ook dát weten we. Wie dacht U vergoedt het honorarium en de reiskosten van bijvoorbeeld een hoogleraar die aan dat Humanistisch Opleidingsinstituut geregeld colleges komt geven over Christelijke dogmatiek? En — let U wel — dat is dan nog maar één héél klein onderdeelje van deze opleiding. Het geld, dat dit alles kost, ja dat geld, dáár gaat 't 'm nou om. Dat wordt voor een groot deel geput uit het al eerder genoemde *Steunfonds Praktisch Humanisme*, waar ik momenteel Uw aandacht voor aan het vragen ben.

Nogmaals: als U tot degenen behoort die zich wél humanist *noemen*, maar niet hun woorden in daden willen omzetten, dan had U al lang niet meer naar mij moeten luisteren. En draait U dan vooral — als U 't dus nog niet deed — nú de knop om, want ik ga nu dat gironummer noemen: 6168 van het „Steunfonds Praktisch Humanisme” te Amersfoort.

Voor velen is dit gironummer gelukkig al geen onbekende meer, zelfs niet meer voor zeer velen buiten het Humanistisch Verbond! Wist U, tussen twee haakjes, dat van degenen die regelmatig voor dat Steunfonds een girootje over hebben, meer dan de helft géén lid van het Humanistisch Verbond is. Waarschijnlijk is daarbij één van de motieven dat het Steunfonds een onmisbare functie vervult voor zo'n drie miljoen buitenkerkelijken. En 't is haast ondoenlijk dat het handjevol leden dat het Humanistisch Verbond telt (ruim 15.000) die taak alleen kan dragen.

Mocht U het gironummer nog een keer willen horen? 6168 ten name van het „Steunfonds Praktisch Humanisme” te Amersfoort. Hartelijk dank voor Uw belangstelling!

G. J. DEN BESTEN

de vreugde en de dood

Laat in het leven onvoorzien herboren,
meer dan ooit popelend en opgeklaard
en overeind — en, hoor, als nooit te voren
het vroegste licht weer klinkende —

Wat wonder

dat, oud en wel, dit wezen, hoog te paard,
onder het voetvolk zich vijanden maakte
die schreeuwen als hij lacht om wat er onder
hem al zo voorvalt.

Vreugde geeft aanstoot

aan wie, verkleumd, nog wat geluk vergaren,
en schuilen voor de zeewind van de dood.
De dood waait vreugde in het open gezicht.
Koud water, geest, neerstortende op het naakt en
tintelend vlees, en in dat vroegste licht
het paard al hinnekend, en de gevaren
— die voorhoede der ziel — de levensgrens
al binnenvallend en in stralend zicht
de vogels wekkend en de laatste dagen
bevreugelend, en de gewekte mens
komt overeind en zal, ten voeten uit,
het lot verheerlijken, in de zeewind
het sterven al voorbij en tot de sagen
ingående — en zie, de dood gaat hem vooruit.
Na de volbrachte kringloop — stad en straten
voorgoed vergeten — is hij weer het kind
dat spelen gaat met water en met zand.
Zo, aan zijn lot overgelaten,
komt hij weer waar hij weleer bij de goden
geboren werd en spelen ging.
Geen doden
liggen begraven in dat eerste land.

A. Roland Holst

Uit: Dichters Omnibus

Later

Victoria Alexandrina van Saksen-Coburg-Gotha moet een preuts dametje zijn geweest. Zij leefde zoals U weet van 1819 tot 1901 en was van beroep koningin van Groot-Brittannië en keizerin van India, welk beroep zij 64 jaar heeft uitgeoefend en volgens het Engelse woordenboekje dat ik raadpleegde heeft zij dat zeer goed gedaan. Het spreekt van de illustrious of-ewel doorluchtige regering.

Haar naam leeft echter niet in de eerste plaats voort door haar ambtsuitoefening. Wij gedenken haar voornamelijk door haar afschuw van wat een onzer oud-leerlingen viezerijen noemde. Zij at met blote handen en bezag de zaken in haar goede tijd met het blote oog, maar dat was dan ook wel ongeveer al het bloot dat zij vertoonde. Ons is geen afbeelding van haar bekend, waarop zij niet een zedig mutsje draagt. Kortom: een keurig wijfje en nooit een onvertoegen woord.

Dat zij, na in 1840 gehuwd te zijn met Albert van S-C-G, huppeldepup achter mekaar negen kindertjes kreeg, moet geweten worden aan de grove wetten van de natuur, waaraan wij gelukkig allemaal onderworpen zijn. Deze kinderzegen heeft intussen tot gevolg, dat men in Europa al van zeer geringe huize moet zijn om niet te kunnen zeggen, dat Victoria je over-, betover- of betbetovergrootmoeder is. (Nu ik het zo opschrijf: de betbetovering, dat zal het geweest zijn.)

Albert is in 1861 overleden en in de veertig jaar nadien, dat Victoria nog geregeerd en geleefd heeft, heeft zij tevens gewerkt aan de opbouw van de reputatie van de Victoriaanse periode. Met groot succes.

Het is een onwezenlijke tijd geweest, die tot ruwweg een halve eeuw na haar dood heeft voortgeduurd. Telkens wanneer iemand besprongen werd door een gedachte die niet in het Victoriaanse patroon paste (en dat gebeurde, naar gelang van de leeftijd van 93 tot 6 keer per week), schrok hij (of zij) zichzelf de mikmak en meende hij/zij van een uitzonderlijke immoraliteit te zijn. Welk een afschuwelijke gedacht, dat men tussen al die keurige dames en waardige heren liep als een dierlijk type, geteisterd door primitieve lusten, waarvan de deftige dames en de eerbiedwaardige heren waarschijnlijk het bestaan zelfs niet vermoedden. O zeker, verscheidene van hen waren gehuwd en zelfs vader of moeder geworden. Maar dat moest het gevolg zijn van een terloopse inseminatie, die zij al lang weer vergeten waren.

De Victoriaanse moraal behaalde haar schoonste triomfen in de literatuur. De meisjes bij wie de hormonen op een gegeven ogenblik wat al te onstuimig tekeer gingen, bezwijmden te rechter tijd terwijl de heren niet meer dan de mouwen losmaakten om de polsen te bevochtigen. Zij hadden trouwens geen ander kwaad in de zin gehad dan het opzeggen van een ge-

dicht of zo. In de gehele literatuur van die jaren komt geen onvertogen woord voor. Zeker, Jacob van Lennep gewaagde in Klaasje Zevenster van een kindje zonder wettige ouders. Zoiets scheen dus voor te komen. Maar een fatsoenlijk meisje las dat boek dan ook niet. En veel later waren er Kamertjes-zonde en Pallieter, maar op het lezen daarvan stonden dan ook strenge straffen. Neen, de wereld der romanfiguren was bevolkt door merendeels nette mensen. Sommige van hen leidden een tragisch leven, omdat zij niet werden begrepen en een enkeling overtrad wel eens de wet, maar dat waren gewoonlijk vergrijpen tegen de eigendom. Over sex werd niet gesproken, men kende het woord nauwelijks.

Het is een feit, dat deze geschiedenissen thans op ons de indruk maken niet af te zijn. Als wij ze lezen hebben wij het gevoel dat er iets vergeten is. Dit is maar de helft van de menselijke bemoeienissen, beslommeringen en activiteiten. En dan zien wij het: „Ah ja, die andere helft!” Het rijk van koningin Victoria is uit. Maar de wereld is er niet zo veel door opgeknaapt als wij gehoopt hadden. Want zie, de sex die vroeger geacht werd niet te bestaan, blijkt nu het een en het al te zijn.

Maneschijn op zoete zomeravonden? Flauwekul jonges, die maan die mot daar staan en wie er last van heeft moet maar als de drommel naar huis en naar bed gaan. Nachtegalen? Poëzie? Tedere vreugde? Kom nou, lanewe mekaar nou geen Mietje noemen. Dat zijn allemaal omweggetjes die je kan afsnijden.”

Een gewoon mens die voorheen als een zondaar door de nette-mensewereld sloop, staat nu verbaasd en impotent in de Tuin der Lusten, waarvan reeds eerder Jeroen Bosch een nachtmerrie heeft gehad.

Het is waar, de schrijvers en schrijfsters van voorheen die alleen zoete geschiedenissen verzonden, welke men wel aanduidt als dames-literatuur, hebben het leven hoogst onvolledig weergegeven, om niet te zeggen: vervalst. Maar de schrijvers en schrijfsters (en andere beeldende kunstenaars) die alleen ruige wijven en kerelgeschiedenissen verzinnen, geven het leven niet vollediger weer. Zij vervalsen precies net zo als Hedwig Courts Mahler en Cissy van Marxveld hebben gedaan. In feite is er geen enkel literair verschil tussen Hedwig C. M. (om maar een duidelijk type te noemen) en Ik Jan C., om maar eens een ander type te noemen. Het zijn allemaal vervalsingen, ouderwetse en moderne. Maar ook moderne vervalsingen blijven vervalsingen.

Het wachten is nu maar op de tijd, dat de taboes werkelijk zijn verdwenen. Dan zullen vurige doch beheerste jongemannen met blozende en willige meidekens in een tuin naar de nachtegalen zitten luisteren onder het genot van een glaasje akwaviet. Dat zal een prettige tijd zijn.

H. H.

Van week tot week

Hilv. I

Zondag 30 maart 1969, 9.45—10.00 uur: C. van Rijsinge: Beschouwingen van een humanist over de natuurwetenschap en de samenleving. III De samenleving van de toekomst.

Zondag 6 april 1969, 9.45—10.00 uur: A. Struijk: De dialoog humanisme-kommunisme: een bijdrage tot vrede? II